

***TÖRVÉNY ÉS KEGYELEM
AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN
12.RÉSZ***

RATTAI ROLAND

2025. 10. 25.

V.3. Római Kelemen (c. 35–99)

Kezdjük egy idézettel Justinus Martyr Dialógus című írásából, amely segítség lehet mindazok számára, akik a törvénytelen életet képviselik ma a világban: *“Ezenfelül tudom, hogy az úgynevezett Evangéliumban szereplő tanításaitok olyan csodálatosak és nagyszerűek, hogy gyanítom, senki sem képes betartani őket, ugyanis gondosan elolvastam őket.”*¹ Szarkasztikus vagy őszinte ez a megjegyzése Trifónnak nem egyszerű eldönteni, azonban ha a legjobbat feltételezzük róla, gondolhatja úgy az evangélium olvasása után, hogy a Jézus által felállított mérce igen magasan van. *“De ez az, ami miatt a leginkább tanácsstalanok vagyunk: hogy ti, akik istenfélőnek valljátok magatokat, és jobbnak tartjátok magatokat másoknál, **semmiben sem különböztetitek meg magatokat tőlük, és nem változtatjátok meg életmódokat a nemzetekétől**, mivel nem tartjátok meg az ünnepeket és a sabbatokat, és nem gyakoroljátok a körülmetélés szertartását; és továbbá, reményeteket egy keresztre feszített emberre alapozva, mégis valami jót vártok Istentől, **miközben nem tartjátok be az Ő parancsolatait.**”*²

A kérdés teljesen jogos, és aki ismeri, illetve érti az Ószövetség írásainak üzenetét, az minden bizonnyal eljutott már eddig a pontig, amikor felfedezte keresztény teológia, valamint az ebből származó gondolkodásmód és erkölcsiség hiányosságainak fundamentális okát, mely a Torah elvetésében, vagy finomabban fogalmazva háttérbe helyezésében található.

*„Nem olvastátok, hogy az a lélek, aki nem lett körülmetélve a nyolcadik napon, ki lesz vágva a népéből? És ez egyformán elrendeltetett az idegeneknek és a rabszolgáknak.(1Móz 17:9-14)*³ *Ti azonban meggondolatlanul megvetitek ezt a szövetséget, elutasítjátok az abból fakadó köteleességeket, és megpróbáljátok magatokat meggyőzni arról, hogy ismeritek Istent, miközben nem teljesítitek azokat a dolgokat, amelyeket az Istenfélők tesznek.*”⁴

Két alapvetően különböző gondolkodásmód és istenfelfogás csap össze a Jusztinus által felvázolt párbeszédben nagyszerűen érzékeltetve az olvasó számára azt a változást, melyet az újonnan kialakult keresztény vallás kiváltott a hívők spirituális életében. Az életmód már ekkor elkezdett átalakulni a pogány szokásoknak megfelelően, elhagyván ószövetségi gyökereit, bizonyosságot téve a sötét erők munkásságának jelenlétéről.

1 Jusztinus Martyr: Dialógus 10. <https://www.newadvent.org/fathers/01282.htm>

2 Jusztinus Martyr u.o.

3 *“Annak felette monda Isten Ábrahámnak: Te pedig az én szövetségemet megőrizzed, te és a te magod te utánad az ő nemzedékei szerint. Ez [pedig] az én szövetségem, melyet meg kell tartanotok én közötttem és ti közöttetek, és a te utánad való magod között: minden férfi körülmetéltessék nálatok. És metéltétek körül a ti férfitestetek bőrének elejét, és az lesz az én közötttem és ti közöttetek való szövetségnek jele. Nyolcnapos korában körülmetéltessék nálatok minden férfigyermek nemzedékeitekénél; akár háznál született, akár pénzen vásároltatott valamely idegentől, aki nem a te magodból való. Körülmetéltetvén körülmetéltessék a házában született és a pénzeden vett; és örökkévaló szövetségül lesz az én szövetségem a ti testeteken. A körülmetéletlen férfi pedig, aki körül nem metélteti az ő férfitestének bőrét, az ilyen lélek kivágattatik az ő népe közül, [mert] felbontotta az én szövetségemet.”* 1Móz 17:9-14

4 Jusztinus Martyr u.o.

„Ha tehát meg tudjátok védeni magatokat ezekben a kérdésekben, és nyilvánvalóvá tudjátok tenni, hogy **milyen módon reméltek bármit is, annak ellenére, hogy nem tartjátok be a törvényt**, ezt nagyon szívesen meghallgatnánk tőletek, és más hasonló vizsgálódásokat is végzünk. **Jusztinusz Martyr: Dialógus 10.**”⁵

Térjünk vissza az 1. századba, és vizsgáljuk meg Római Kelemen Korintusiakhoz írt 1. levelének üzenetét. A pátriárka hosszú szakaszokat szentel a keresztények alázatos, Isten akaratának és szavának engedelmes életre történő felszólításnak, továbbá ezen életforma részletezésének, felidézvén a híres mártírok cselekedeteit, valamint feddhetetlen magaviseletét. „Mivel tehát mindent lát és hall [Isten], féljük Őt, és **hagyjuk el azokat a gonosz cselekedeteket, amelyek gonosz vágyakból erednek.**”⁶ Hasonlítsuk össze az apostol Pál soraival Kelemen figyelmeztetését, és máris világossá lesz, hogy a korai kereszténység igenis nagy hangsúlyt fektetett a törvényes életvezetésre akkor is, ha nem teljes mértékben követték a Torah-t. „Mit mondunk tehát? Megmaradjunk-e a bűnben, hogy a kegyelem annál nagyobb legyen? Távol legyen: akik meghaltunk a bűnnek, mi módon élnénk még abban?”⁷

Könnyedén összekapcsolhatjuk ezt a felfogást az esszéus közösség tagjainak gondolkodásmódjával, akik igen komolyan vették az új tagok felvételének folyamatát, a **közösség integritásának** megóvása érdekében: “Ha belép(het) a közösség tanácsába, ne érintse 17/ a Sokak tiszta ételeit mindaddig, amíg meg nem **vizsgálják szelleme és cselekedetei felől**, amíg nem telik el fölötté **egy teljes esztendő**; és ugyanő ne részesedjen a Sokak vagyonában. 18/ Amikor pedig letölti az egy évet a közösség körében, **kérdezzék ki őt** dolgai szerint a Sokak, értelme és **Tóra-gyakorlata szerint**. Ha pedig az az osztályrész jön ki számára, 19/ hogy belépjen a gyülekezet körébe, a papok kijelentése és szövetségük embereinek sokasága szerint, akkor **vigye be vagyonát is és munkáját is** 20/ a Sokak munkáját vigyázó Felügyelő kezéhez. Ez pedig írja be azt a számadásba, az ő rendelkezésére, és ne vigye azt ki Sokaknak. Ne érintse a Sokak italát, míg 21/ el nem tölti a **második évet a közösség embereinek körében.**”⁸

A **tudás megszerzése** lehetséges tanulmányozás útján, és manapság számtalan különféle módszer áll rendelkezésünkre annak érdekében, hogy gyarapítsuk ismereteinket, mégis ez a legegyszerűbb, ám kétségkívül nélkülözhetetlen, része a változás folyamatának.

5 Jusztinusz Martyr [u.o.](#)

6 Római Kelemen: *1. Levél a Korintusiakhoz* 28.

7 Róm 6:1

8 Közösségi szabályzat: 1QS VI. 17–21.

“Fiam! ha beveszed az én beszédeimet, és az én parancsolataimat elrejtéd magadnál, Ha figyelmeztetvén a bölcsességre a te füleidet, hajtod a te elmédet az értelemre, Igen, ha a bölcsességért kiáltasz, és az értelemért a te szódat felemeled, Ha keresed azt, mint az ezüstöt, és mint a kincseket kutatod azt: Akkor megérted az Úrnak félelmét, és az Istennek ismeretére jutsz.

Péld 2:1-5⁹ Az ismeret, de még a megértés is értéktelen, amennyiben az ember képtelen vagy

nem akarja azt a gyakorlatba átültetni. Ezért fektettek akkora hangsúlyt a qumráni közösség vezetői a megfelelő viselkedési normák kialakítására, illetve hosszútávú fenntartására, valamint vállalták a fáradságot, ami azzal jár, hogy megköveteljék azokat még az újonnan érkezőktől is.

“Amint pedig eltelt a második év, ítélik meg a Sokak véleménye alapján. Ha kijön róla 22/ az osztályrész, hogy belépjen a közösségbe, írják őt be a szabályzatba, besorolását fivérei közé, a Tórát, az ítéletet, és a tiszta ételeket illetően. Vagyont vigyék be, és tanácsa és 23/ ítélete a közösségé lesz.”¹⁰

Az igaz keresztényektől elvárt magatartás részletezésekor Kelemen maga is az Írásokhoz fordul, és azok tekintélyére támaszkodik, mivel tisztában van azzal, hogy **a tiszta, különválasztott ember Isten rendelkezéseinek megfelelően éli életét**, különben nem vallhatja magát újjászületettnek. „Közeledjünk tehát Hozzá a lélek szentségével, **tiszta és szeplőtelen kezeket emelve Hozzá**, szeretve kegyelmes és irgalmas Atyánkat, aki részeseivé tett minket az Ő választottjainak áldásaiban.”¹¹

Az olvasott ismeretanyag beépül az ember elméjébe a megértés folyamata során, majd a **gyakorlati végrehajtás által további feldolgozáson megy keresztül** mindaddig, amíg az egyén ragaszkodik ahhoz. Újra és újra megcselekedve a rögzítetteket, azok átformálják az elmét, mélyebb információkat hoznak felszínre és közelebb viszik a hívőt Istenhez. “Ti férfiak, szeressétek a ti feleségeket, miképpen a Krisztus is szeretete az egyházat, és Önmagát adta azért; Hogy azt **megszentelje, megtisztítván a víznek fürdőjével az ige által**, Hogy majd Önmaga elébe állítsa dicsőségben az egyházat, úgy hogy azon ne legyen szeplő, vagy sömörögzés, vagy valami afféle; hanem hogy **legyen szent és feddhetetlen.** Ef 5:25-27”¹²

Ellentétben a mai gondolkodással, a korai egyházban a hívők magaviseletüknek nagy jelentőséget tulajdonítottak, hiszen értették, hogy ez különbözteti meg őket a körülöttük élő népektől, amint azt a Tóra is leszögezi:

9 Péld 2:1-5

10 Közösségi szabályzat: IQS VI. 21–23.

11 Római Kelemen: I. Levél a Korintusiakhoz 28.

12 Ef 5:25-27

„**Megtartsátok azért és megcselekedjétek! Mert ez lesz a ti bölcsességetek és értelmetek a népek előtt, akik meghallják majd mind e rendelkezéseket, és ezt mondják: Bizony bölcs és értelmes nép ez a nagy nemzet!**”¹³ Ez által tudnak mintául szolgálni a pogányoknak amellet, hogy az Élő Isten családjának tagjaiként ezt kötelességüknek is érezték. „Látván tehát, hogy **a Szent örökrésze vagyunk, tegyük mindazt, ami a szentséghez tartozik**, kerülve minden gonosz beszédet, minden fertelmes és tisztátalan elfogadását, minden részegséggel együtt, a változásra való törekvést, minden fertelmes bujaságot, az gyűlöletes házasságtörést és az utálatos gőgöt.”¹⁴ Visszhangozván megint csak a Tórát, ezúttal Leviticus 11. fejezetéből (melyet Péter is felidéz): „Mert én, az Úr, vagyok a ti Istenetek; **szenteljétek meg azért magatokat, és szentek legyetek**, mert én szent vagyok, és meg **ne tisztátalanítsátok magatokat semmiféle állat által**, amely csúszik–mászik a földön. Mert én vagyok az Úr, aki felhoztalak titeket Egyiptom földéből, hogy Istenetekké legyek nektek; legyetek azért szentek, mert én szent vagyok. **1Pt 1:15–16**”¹⁵ Mindezen egyezéseket fontos észrevennünk ahhoz, hogy megértsük a mózesi törvények súlyát az ókeresztény egyház életében. Ezek az emberek igen szorosan ragaszkodtak annak előírásaihoz, egész létüket Isten instrukcióinak alárendelvén.

“Mindeneket zúgolódások és versengések nélkül cselekedjétek; **Hogy legyetek feddhetetlenek és tiszták, Istennek szeplőtlen gyermekei** az elfordult és elvetemedett nemzetség közepette, kik között fényletek, mint csillagok e világon. Életnek beszédét tartván eléjük; hogy dicsekedhessem majd a Krisztus napján, hogy nem futottam hiába, sem nem fáradtam hiába. **Fil 2:14-16**”¹⁶

Az elválás ettől a normától bár azonnal elkezdődött, kiteljesedése még évszázadokat vett igénybe. Néha szélsőségesnek tűnhet az esszénusok viselkedése, de **egy közösség túlélése egyenesen arányos az általa megfogalmazott értékrendhez való sikeres ragaszkodás mértékétől**: “24/ Ezek az ítéletek, amelyekkel ítélnék a közösség értelmezésében, az alábbiak szerint: 25/ Ha olyasvalaki találtatik közöttük, aki **hazudik** a vagyon dolgában, és pedig tudatosan, ezt az embert válasszák el a Sokak tiszta ételétől **egy évre, és bírságolják ételének egynegyedére**. 26/ Aki társának **nyakasan** válaszol, vagy **türelmetlenül** beszél vele, sőt, **semmibe veszi** rangban fölötte álló társa véleményének megalapozottságát, 27/ **kezet is emelve rá**, büntessék **egy évre**, és **zárassák ki**... Ha pedig valamelyik könnybe beírt **pap ellen beszél haraggal**, büntessék **egy 3/ évre**, és lelke miatt legyen **kizárva** a Sokak tiszta ételeiből. Ha pedig **balgaságból beszél**, **hat hónapra** büntessék.”¹⁷

13 5Móz 4:6

14 Római Kelemen: 1. Levél a Korintusiakhoz 30.

15 3Móz 11:44–45

16 Fil 2:14-16

17 Közösségi szabályzat: 1QS VI. 24 – 1QS VII. 1-3.

Kelemen Jakab („Ábrahám, a mi atyánk, nem cselekedetekből igazítottatott-e meg, felvivén Izsákot, az ő fiát az oltárra?”¹⁸) és Pál („Mert nem azok igazak Isten előtt, akik a törvényt hallgatják, hanem **azok fognak megigazulni, akik a törvényt betöltik.**”¹⁹) apostol szavait ismétli levelének 31. fejezetében, mikor emlékezteti annak olvasóit **az ember cselekedeteinek fontosságára, melyek tisztaságának megőrzése nélkül szavaik üresen kongnak, hitük pedig mit sem ér.**

“És beteljesedett az Írás, amely ezt mondja: Hitt pedig Ábrahám az Istennek, és tulajdonított neki igazságnak, és Isten barátjának nevezetett. Látjátok tehát, hogy **cselekedetekből igazul meg az ember, és nem csupán hitből.** Jak 2:23-24”²⁰ Még a példa, mellyel illusztrálni igyekszik ezen kijelentését is Jakabtól származik: „Mi okból áldotta meg Ábrahám atyánkat? Nem azért, mert igazságot és igazságot cselekedett a hit által?”²¹

Ez tökéletes összhangban áll a korábban említett elgondolással, miszerint **a hit bejuttatja az embert a szövetségbe, cselekedeteinek törvény szerinti tisztasága pedig megtartja őket a „helyes úton”.** „Öltözzük hát fel az egyetértést és alázatot, mindig önuralmat gyakorolva, távol állva minden suttogástól és gonosz beszédétől, megigazulva a cselekedeteink, és nem a szavaink által.”²² Harmonikus együttműködést ír le az Örökkévaló Isten és teremtménye között, mely **kooperáció végrehajtó eszköze az Isten ereje és akarata által, maga a Szentlélek,** amennyiben az egyén, hitéből fakadó alázatával, engedelmisségre adja szívét, ahogyan Pál is írja: „Mert Isten az, aki munkálja bennetek mind az akarást, mind a munkálást jó kedvéből.”²³

Nem saját érdemünk tehát a jó cselekedetek, hanem az Isten világot formáló erejének eredménye, amelynek mi csupán haszonélvezői vagyunk. „Mindezek tehát **nagy tiszteletet kaptak, és naggyá lettek, de nem önmagukért, nem a saját cselekedeteikért, nem az általuk művelt igazságért, hanem az Ő akaratának működése által.**”²⁴

Értelmezvén Római Kelemen következő intéseit megérthetjük a korai kereszténység elképzelését a törvényes életvitelből származó a **jó cselekedetről,** ami tulajdonképpen maga a szeretet gyakorlati megnyilvánulása („Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem csak [azzal], hogy egymást szeressétek; mert **aki szereti a felebarátját, a törvényt betöltötte.** Róm 13:8”)²⁵, melyekben a **Teremtő Isten maga jelenik meg és tevékenykedik,** gyönyörködve akaratának, valamint tervének a hívők általi megvalósulását szemlélve a világban:

18 Jak 2:21

19 Róm 2:13

20 Jak 2:23-24

21 Római Kelemen: I. Levél a Korintusiakhoz 31.

22 Római Kelemen: I. Levél a Korintusiakhoz 30.

23 Fil 2:13

24 Római Kelemen: I. Levél a Korintusiakhoz 32.

25 Róm 13:8

„Legyünk-e lusták cselekedeteiben a jónak, és hagyjuk-e abba gyakorlását a szeretetnek? Isten óvjon minket ilyen irányt kövessünk! Hanem inkább **siessünk minden energiával és készséggel elvégzésére minden jó cselekedeteknek**. Mert a Teremtő és a mindenség Ura Maga is örömét leli műveiben.”²⁶

Az ember viselkedésének külső erővel történő szabályozása visszas, mondhatjuk ellentétes a modern kor liberális, humanista emberszemléletének törekvéseivel, illetve alapelveivel. Ez is bizonyítja **az emberiség kollektív eltévelyedésének a mértékét**, amellyel eltértünk a dolgok természetes menetétől, de ez egy relatíve friss nézőpont, amellet, hogy téves. A közösségi szabályzat néhány sora egy számunkra ma elképzelhetetlen világról tanúskodik: “Aki **tudatosan csal**, 4/ büntessék hat hónapra. Az az ember pedig, aki ok nélkül, **tudatosan sérti meg társát**, büntessék egy évre, 5/ és zárják ki. Aki pedig társával **fennhéjázva beszél**, vagy **tudatosan hanyagságot követ el** ellene, hat hónapra büntessék. Ha pedig 6/ **becsapja** társát, büntessék három hónapra. Ha a közösség vagyona dolgában **csal**, kárt okozván, térítse meg annak 7/ összegét. 8/ Ha pedig nem képes megtéríteni,^{114 115} büntessék hatvan napra. Ha ok nélkül **bosszúálló volt** társával szemben, büntessék hat hónapra (egy évre); 9/ és ugyanígy (bűnhődjön) az **önbíráskodó** minden ügyben. Aki **ostobaságot szól**: három hónap. Annak pedig, aki **társa szavába vág**: 10/ tíz nap.”²⁷

Az egymás iránti tisztelet, a szeretet egyik legegységelműbb megnyilvánulási formája, aminek számtalan egymástól eltérő arca lehet. **Társadalmunk egy élő és lélegző bizonyága a degradációs folyamatnak, mely a fegyelmezés, valamint a büntetés elhanyagolásának következménye.** Figyeljük meg ezt a bekezdést Euszebiosztól, melyben Filón, az alexandriai keresztény közösséget leíró szavait idézi, némi túlzással talán, ám a koncepció mégis követi az Írások főhősei által kitaposott keskeny út vezetését: “16. **Miután a mértékletességet a lélek alapjaként lefektették**, ráépítik a többi erényt. Naplemente előtt egyikük sem ehet vagy ihat, mivel a filozófiát a fényre méltó munkának tartják, de a test szükségleteinek figyelembevételét csak a sötétségben tartják helyénvalónak, ezért a napot az előbbinek, az utóbbinak pedig az éjszaka egy kis részét szánják. 17. De vannak, akikben nagy tudásszomj lakozik, és **három napig elfelejtenek enni**; és vannak, akik annyira örülnek és annyira fényűzően lakomáznak a bölcsességből, amely gazdagon és korlátlanul látja el őket tanokkal, hogy még ennél is kétszerte tovább tartózkodnak ettől, és **hat nap után alig vesznek magukhoz szükséges táplálékot**. Filon ezeket a kijelentéseit egyértelműen és vitathatatlanul a mi közösségünkre vonatkoztatónak tekintjük.”²⁸

26 Római Kelemen: I. Levél a Korintusiakhoz 33.

27 Községi szabályzat: 1QS VII. 4-10.

28 Euszebiosz: Egyháztörténet, 2.17.16-17.